

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-332-3-15>

FEATURES OF CREATING A REFLECTIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT FOR THE DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ РЕФЛЕКСИВНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Ovdiihuk V. A. **Овдійчук В. А.**

*Postgraduate Student of the Department
of Primary and Preschool Education
Academician Stepan Demianchuk
International University of Economics
and Humanities
Rivne, Ukraine*

*аспірантка кафедри загальної педагогіки
та дошкільної освіти
Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка
Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

В сучасних умовах суттєвою є проблема підготовки майбутніх фахівців, зокрема учителів інформатики, які володіють гнучкими навичками, серед яких важливе місце займає критичне мислення. Розвиток такого уміння сприяє не тільки успішному вирішенню професійних завдань, але й особистісному самоздійсненню. Саме тому критичне мислення стало предметом наукових розвідок багатьох зарубіжних (В. Джеймса, Дж. Дьюї, Д. Клустера, М. Ліпмана, Р. Поля, Ч. Темпла, П. Фрейре, Д. Халперн та ін.) та вітчизняних (І. Горохової, Л. Києнко-Романюк, О. Пометун, М. Починкової, А. Соломенка, О. Тягла, С. Терна, Т. Яковенко, Я. Чаплака та ін.) науковців.

Актуальним сьогодні є створення освітнього середовища, яке опосередковано впливало б на розвиток критичного мислення майбутніх учителів інформатики. Таким середовищем може стати рефлексивне освітнє середовище, яке сприяє формуванню в студентів рефлексії, як невід'ємного складника критичного мислення.

Під рефлексивним середовищем науковці розуміють систему умов розвитку особистості, у якій виникає можливість вибору цілей, змісту та методів саморозвитку, самоосвіти, формування уявлення про себе як особистість та майбутнього фахівця, виникненню потреби в рефлексії [2].

Рефлексивне середовище створюється під час спільного вирішення професійних завдань. З одного боку – це простір взаємодії інтелектуальних зусиль педагога і здобувача вищої освіти, а з іншого – їх взаємодія як партнерів, які спілкуються у ситуації вирішення задачі.

Вчені С. Немченко, О. Лебідь [2] називають ключовою умовою існування такого середовища спільне вирішення суб'єктами освітнього процесу професійних завдань під час спілкування.

Для створення такого рефлексивного середовища варто застосовувати різні педагогічні методи та технології, зокрема кейс-метод або метод ситуаційного аналізу (case-study). Одним з аспектів, які характеризують сутність цього методу, є те, що це – інтерактивний метод навчання, який базується на обговоренні певного тексту, що відображає реальну проблемну ситуацію, тобто передбачає групове вирішення задачі. Кейс-метод володіє значним педагогічним ефектом та сприяє розвитку умінь вирішувати проблеми з урахування конкретних умов та наявної фактичної інформації, здатності до аналізу і діагностики, вмінь висловлювати свою думку, дискутувати, критично оцінювати інформацію [3].

Як і кожен метод, case-study має певні притаманні йому ознаки та технологічні особливості: 1) наявність моделі соціально-педагогічної системи, стан якої розглядається у певний кризовий момент; 2) колективне вирішення проблеми і побудова рішення; 3) наявність кількох варіантів рішень (багатоальтернативність); 4) єдина мета під час пошуку розв'язку; 5) наявність системи групового оцінювання діяльності; 6) наявність керованого емоційного напруження здобувачів освіти [4].

Дослідник Ю. Сурмін основними функціями кейсів називає навчання, виховання, тренінг, дослідження, систематизацію, прогнозування і відповідно до таких домінуючих функцій наводить типи кейсів: навчальний (отримання знання щодо динамічних стохастичних об'єктів); виховний (формування фахових компетенцій); тренувальний (тренування для формування нових навичок в умовах постійних змін); аналітичний (формування вмінь і навичок аналітичної діяльності); дослідницький (отримання принципово нового знання щодо динамічних стохастичних об'єктів), систематизуючий (систематизація ситуаційного знання); прогностичний (отримання інформації про майбутнє стохастичної системи [3].

Кейс-метод є креативним, але в певній мірі діяльність студентів організовується відповідно певного алгоритму. Ми обрали методiku, запропоновану І. Леонтьєвою, яка розроблена на основі алгоритмів роботи учасників освітнього процесу О. Сидоренко та В. Чубою [1]. На підготовчому етапі заздалегідь готується проблемна ситуація, необхідні додаткові матеріали, визначається її місце у системі предмета. Під час ознайомлювального етапу здійснюється опис ситуації студентам, щоб вони змогли поставити запитання, які б дозволили з'ясувати деталі

сюжету, контекст тощо. Потім студенти утворюють мікрогрупи для спільного обговорення та пошуку рішення. На аналітичному етапі у мікрогрупах відбувається усвідомлення і формулювання проблеми, з'ясовуються причини її виникнення, пошук способу або способів дії. Дієвим тут є метод «мозкового штурму», «коло ідей». Цей етап – закінчується відкритою дискусією, під час якої відбувається доповнення уточнюювальними запитаннями щодо запропонованих розв'язків. Останній етап – підсумковий – це визначення кращих (або кращого) варіанту вирішення, оцінювання, взаємооцінювання роботи студентів. Під час підсумкового етапу варто забезпечити діяльну та особистісну рефлексію майбутніх учителів інформатики, щоб вони змогли проаналізувати діяльність одногрупників та здійснити самоаналіз, осмислити і переосмислити себе до і під час процесу розв'язування кейсу.

Отже, особливість методу в тому, що проблемна ситуація будується на основі фактів з реального життя, а її розв'язок не є однозначним і єдино правильним. Засвоєння теоретичного і практичного матеріалу відбувається через активну діяльність, під час якої студенти самостійно здійснюють цілепокладання, збір необхідних даних, створення власних проблемних ситуаційних задач, висувають та доводять (або спростовують) гіпотези, роблять висновки, здійснюють самоконтроль своєї розумової діяльності й отриманих результатів.

У результаті дослідження ми дійшли висновків, що кейс-метод володіє значним потенціалом у створенні рефлексивного освітнього середовища, яке позитивно впливає на динаміку розвитку критичного мислення майбутніх учителів інформатики. Перспективу досліджень вбачаємо у прикладних дослідженнях, пов'язаних з case-study.

Література:

1. Леонтьєва І. В. Педагогічний кейс як засіб розвитку критичного мислення майбутніх викладачів. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2019. № 32. С. 29–38. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2019.32.4>
2. Немченко С. Г., Лебідь О. В. Створення рефлексивного середовища магістратури як умова ефективної підготовки майбутнього керівника навчального закладу. *Молодь і ринок*. 2013. № 12 (107). С. 63-66.
3. Сурмін Ю. П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. № 2. С. 19–28.
4. Товканець Г. В. Застосування методу ситуаційного аналізу у початковій школі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. Педагогіка. Соціальна робота. 2022. Вип. 2 (51). С. 175-179. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.51.175-179>